

Opgaver til Puja-analyse + festivallen Holi og festivallen Diwali + Samskara

Baseret på jeres indledende arbejde til kulten og nedenstående tekst, skal I prøve at beskrive, hvad der foregår. Husk alt om [ritualteori](#), inkl. ritualtyper og også både Eliade og Podeman Sørensens fænomenologiske ritualteori. Til opgave 3 får I brug for [Van Genneps strukturalistiske model](#).

Det er også vigtigt, at I husker [de 4 mål](#) for hinduer og bruger denne viden.

Opgave 1

Læs s. 2-6: Intro og puja (Find det i dette dokument)

Se så denne [korte instruksvideo](#) til at holde en Puja.

Brug nu jeres teori fra lektien til at beskrive puja med ritualteori. Husk især Eliade!

Opgave 2

Læs videre om fester fra s. 6-9.

Se denne [film](#) om den religiøse festival Holi. Igen: Analyser den vha. jeres ritualteori.

Opgave 3

Læs s. 10-15 om overgangsritualer, de 16 samskara'er.

Overgangsritualer har vi arbejdet meget med under andre emner, så find dine noter frem om [Van Genneps model](#).

Vælg et af samskara-ritualerne fra s. 10-15. Find en youtube-film, der viser jeres valgte samskara.

Jeg vil anbefale et barn→voksen ritual såsom højkasternes [Upanayanam ceremoni](#). Læs om det på side 13 og se filmen. Lav en analyse af rituallet.

Gå på [Copilot](#) og bed den gennemgå jeres analyse. Prompt den med følgende:

“Vi har gennemgået den hinduistiske overgangsritual [xx] vha. Van Genneps ritualmodel og er kommet frem til følgende: [xx] Kommenter på vores analyse og fortæl, hvis der er noget vi mangler eller ikke har forstået korrekt.”

Hvis I mangler noget, så få det med i det der skal være en præsentation for klassen.

Ritualer i hinduismen

'Puja' betyder 'tilbedelse' og er en betegnelse for den aktive tilbedelse inden for hinduismen, der ofte inkluderer en ofring. De daglige ofringer kan for eksempel bestå af blomster, mad, drikke og røgelse. Foto: Artem Beliaikin /Pexels

25. maj 2005, kl. 17:12, opdateret 19. august 2022, kl. 9:53

Hanne Kjærgaard

Ritualer udgør en meget vigtig del af hinduismen, og for rigtig mange almindelige hinduer er deres religion de rituelle handlinger. Her får du et overblik over, hvilke ritualer der udføres i templet og hjemmet, til hverdag og til fest

For mange **hinduer** er ritualerne en vigtig del af hverdagen. Det er ikke nødvendigvis hinduismens sofistikerede trosforestillinger eller filosofier, de bruger tid på. Den side af hinduismen er forbeholdt de mere intellektuelle hinduer.

I denne artikel skal vi kigge på de mest centrale ritualer. Det vil sige "De ritualer, der udføres til hverdag i tempel og hjem", "de ritualer, der udføres i forbindelse med de årligt tilbagevendende fester" og "de såkaldte **overgangsritualer**, dvs. de ritualer, der udføres ved livets store overgange".

Hvis man rejser i Indien, vil det typisk være disse ritualer, man støder på. Der findes dog også flere andre slags, fx ritualer udført i krisesituationer, ritualer i forbindelse med **pilgrimsfærd**,

ofringer til forfædrene, ofringer til planeterne osv. Måske kan man endda opleve at se et ild-offer, en tradition, der stammer fra den **vediske religion**, som gik forud for hinduismen.

Dagligdagens ritualer

Hvis man en tidlig morgen i Indien kommer ud af sengen og ned til den lokale flod, kan man overvære et andet hinduistisk ritual, der har rødder i den vediske religion. Ritualet udføres af højkastemænd. Før solopgang vasker og renser en mand sig i floden. Han udfører desuden nogle åndedrætsøvelser. Lige før solen bryder frem, stiller han sig med ansigtet vendt mod solen og reciterer et berømt mantra, dvs. et helligt vers kaldet Gayatri-mantraet. Det stammer fra den vediske tekst Rig Veda 2.62.10. Manden reciterer mantraet indtil solen er kommet frem. Herefter løfter han med sine samlede hænder vand op fra floden og ofrer det til solen ved at lade det glide ud over fingrene.

Puja

Den mest almindelige af alle hindu-ceremonier kaldes *puja*. Ceremonien er en rituel tilbedelse af en guddom, oftest i form af en gudestatue eller et gudebillede. Alle mennesker kan udføre *puja*. Det er ikke kun for mennesker fra de høje kaster. *Pujaudføres* både i templet og i hjemmet. Det grundlæggende i *puja*-ritualet er, at guden gennem dagen æres og behandles som en fin gæst.

Puja i de store templer

I de store templer udføres de største og mest elaborerede *puja*-ritualer. Her er ansat præster og nogle gange også funktionærer til at stå for den daglige *puja*. Dagen begynder med, at guden - i form af gudestatuen - vækkes. Herefter bades den. Dette foregår ved, at gudestatuen gnides ind i fx sesamolie og yoghurt. Efter badet får guden tøj på. Den dekoreres, parfumeres m.v. Disse handlinger ledsages i de store templer ofte af *mantra*-recitation.

Herefter er det tid til morgenmad, som ofres til guden, mens der ringes med klokker. Efter morgenmaden er guden endelig klar til at vise sig for offentligheden. Forhænget til gudens aflukke trækkes fra, og de hengivne, som er i templet, kan nu for første gang den dag se guddommen. Selve dét at se guddommen spiller i hindu-traditionen en stor rolle. Det er gennem dette syn, kaldet *darsan*, at mennesket modtager gudens velsignelse.

Forskellige former for offergaver gives nu til guddommen og *puja*-ritualet når sit højdepunkt. Disse består dels af lys, som i store stager svinges rundt foran guden, dels af røgelse foruden blomster, frugt m.v. De forskellige guder har hver deres egne favorit-offergaver. Ganesh - guden med elefant-hovedet - er fx vild med slik og søde sager. Derfor ofrer de hengivne den slags til ham. Mens gaverne ofres til guden, spilles på forskellige trommer og fløjter og måske bliver der også blæst i konkylier.

Når guden har modtaget offergaverne, tager præsten stagen med lys hen til de hengivne. De holder hænderne foran lysene og fører dem derefter op til øjne og ansigt. Herved får de

hengivne del i guddommens lys, varme og velsignelse. De får et rødt mærke i panden og desuden en lille del af den mad, der blev ofret til guden. Disse rester fra gudens måltid kaldes *prasad*. Det er velsignet mad, som de hengivne senere spiser.

I de store templer æres guden dag og nat som en fin gæst. Får guden ikke tilstrækkelig god mad og drikke, ly og underholdning i løbet af døgnet, er der nemlig fare for, at guden forlader statuen/billedet. Guden er altså ikke identisk med statuen eller billedet, men kan selv bestemme, om den vil være til stede i billedet.

I løbet af dagen vil guden i visse perioder være tilgængelig for de hengivne. På andre tidspunkter trækkes forhænget for, så guden fx kan få en velfortjent middagslur eller et måltid mad. Når forhænget er trukket for, kan guden også være ude på en lille spadseretur. Dette foregår ved, at en præst bærer en mindre udgave af gudestatuen rundt. Ved de store fester køres gudestatuerne desuden på vogne i optog gennem byerne. Disse store processioner er et meget farverigt og velkendt træk ved hindu-traditionen.

I templerne varetages *puja*-ritualet altså først og fremmest af præster, mens de hengivne mere er tilskuere end medvirkende. Præsten er mellemleddets, der formidler offergaverne videre til guden. Præsten er også den, som for en stor del formidler gudens nåde tilbage til de hengivne.

Puja i hjemmet

I hjemmet er det den hengivne selv, som tager sig af guddommen i den daglige *puja*. Ellers ligner *puja*-ritualet i hjemmet en mindre omfangsrig udgave af det, der udføres i templet.

Gudestatuen eller gudebilledet er placeret på et lille alter i hjemmet. Også her er det vigtigt at sørge godt for guddommen, så den bliver i statuen eller billedet. Ligesom i templet vækkes guden derfor om morgenen; den bades, får tøj på, æres med blomster osv., før den får morgenmad. Senere på dagen ofres igen mad og drikke foruden måske røgelse, lys, blomster o. lign. til guden. Om aftenen synges aftensang, før der siges godnat til guden.

Ved puja-ritualet ofrer man for eksempel blomster, lys, mad og drikke til guden.

Der kan være mange grunde til at udføre *puja*-ritualerne. Ritualerne er en del af *dharma*'en, dvs. menneskets etiske forpligtelse. Ved at udføre *puja* handler mennesket etisk godt. Som det er fremgået af ritualbeskrivelsen, sikrer ritualerne desuden, at guden faktisk er til stede i hjem og tempel, og at guden er i godt humør. Når dette er tilfældet, kan guden hjælpe den hengivne med at opnå forskellige ting. Det kan være, at den hengivne søger velstand, godt helbred, børn, et godt liv efter døden, god *karma* eller noget helt andet. Guden kan skænke dette til det menneske, som udfører *puja*.

Fester

Ud over hverdagens ritualer er hindu-traditionens kalender fyldt med fester, hvor forskellige ritualer udføres. Mange af disse fester fejres til ære for guder og gudinder. Fx fejres guden Siva under festen Siva Ratri, festen Krisna Janmasthanmi er en fødselsdagsfejring for guden Krisna, osv. Typisk fejres disse fester både i templerne og ude i byerne med store optog. Under optogene trækkes guderne på vogne gennem byerne, og ved synet af dem (*darsan*) velsignes by og mennesker. Festerne sprudler desuden af fyrværkeri, lys og farver.

Den farverige højtid Holi er en forårsfest, der afholdes omkring forårsjævndøgn. Festen er knyttet til ønsket om frugtbarhed i årets løb. Foto: Yogendra Singh /Pexels

En af de mest udbredte og populære fester i Indien er **holi**. Holi er en forårsfest, der afholdes ved fuldmåne i februar/marts. Festen er knyttet til ønsket om frugtbarhed i årets løb. Under holi-festen er de almindelige regler for korrekt opførsel sat ud af spil. Uorden hersker: der kastes farvet vand og maling på alle, man møder, der laves bål, synges frække sange og råbes ukvemsord! Dagen derpå er en ny orden dog trådt i kraft: Man tager helt nyt tøj på og besøger familie og venner for at ønske dem glædelig holi.

Under højtiden Diwali fejrer hinduer lyset. På billedet ses hinduer i byen Raiganj i Indien hejse lanterner op i luften. Billedet er fra den 27. oktober 2019. Foto: Rupak Chowdhuri /Ritzau Scanpix

Også **Divali**, Lampernes Fest, fejres over næsten hele Indien. Den falder i oktober/november. Divali er en lysfest og samtidig en slags nytårsfest. Ved denne fest renses hjemmet og udsmykkes med masser af små lamper.

Tanken er, at gudinden Laksmi kommer på besøg i de hjem, der er fint ordnede. Hun bringer hjemmet held og lykke i det kommende år, men kommer kun, hvis beboerne har været gode hinduer i årets løb. Ifølge overleveringen blev Laksmi selv gift med sin mand, guden Visnu, på dette tidspunkt af året. Det regnes derfor som lykkevarslende at blive gift i forbindelse med Divali, og mange bryllupper finder derfor sted.

I Sydindien fejres en anden nytårsfest, nemlig Pongal. Denne fest fejres ved vintersolhverv, dvs. når dagene igen begynder at blive længere. Pongal fejres som tak til solen for høsten og for at velsigne hjem, afgrøder og dyr.

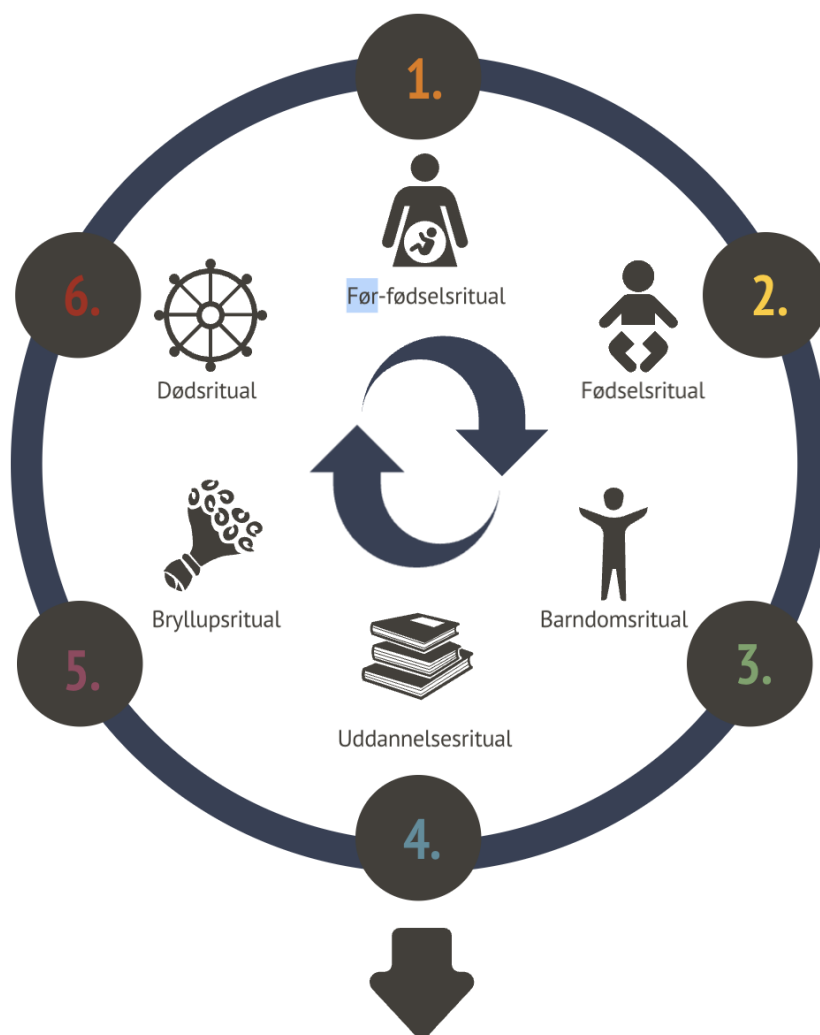
Nytårsfesten Pongal fejres ved vintersolhverv som tak til guderne for høsten. Her ses en hindu bede en bøn, mens der forberedes madofringer til solguden i baggrunden. Billedet er taget i Mumbai. Foto: Danish Siddiqui /Ritzau Scanpix

På Pongals første dag gøres hjemmet rent, alt gammelt affald samles sammen og brændes på et bål. Gamle ting udskiftes med nye. På andendagen anvendes for første gang ris fra den nye høst. En bestemt ris-ret, kaldet pongal (deraf festens navn), tilberedes, og ofres til solguden. På tredjedagen tilbedes kvæget. Køerne dekorerer med blomster, farve og tøjstykker, og deres horn males. Køerne føres i processionser uden at skulle arbejde. Denne dag går også tyrene løs. Som del af de mange festligheder løber nogle unge mænd om kap med tyrene. Andre morer sig med at se, om de kan lægge tyrene ned i brydekamp.

Overgangsritualer

Overgangsritualer er ritualer, som markerer overgangene i menneskelivet. Det kan f.eks. være overgangen fra barn til voksen, fra ugift til gift eller fra levende til død. Et overgangsritual er altså et ritual, der markerer status-ændring. Denne type ritualer kendes fra alle samfund og religioner.

Inden for hinduismen kaldes overgangsritualerne for samskara-ritualer. I sin rodform betyder ordet samskara "at sætte (her: en person) sammen". I videre forstand betyder ordet "noget, der gør perfekt" eller "noget, som forfiner (personen)". Det menneske, som gennemgår samskara-ritualerne, bliver altså via ritualerne sat sammen og derved gjort til et rigtigt, perfekt menneske. Ritualerne er derfor nødvendige i forbindelse med overgange til ny status i løbet af et menneskeliv.

Dødsritual

Livets sidste samskara er ligbrændingsritualet. Allerede før døden begynder separationsriterne; der dryppes om muligt vand fra den hellige flod Ganges i munden på den døende og der reciteres mantra'er.

Før-fødselsritual

Inden fødslen udføres tre samskara-ritualer. Det første skal sikre undfangelsen, det næste skal sikre, at barnet bliver en dreng og det sidste skal beskytte kvinden og barnet mod dæmoner.

Bryllupsritual

Bryllupsritualet er det vigtigste af samskara-ritualerne. For pigen regnes dette ritual som hendes upanayana. Det er altså ved brylluppet, at hun går fra at være barn til at blive voksen.

Fødselsritual

Ved fødslen udføres ritualer til beskyttelse af moderen og barnet, hvormed barnet indoptages blandt de levende. På den 10. eller 12. dag efter fødslen finder navngivnings-samskara'en sted.

Uddannelsesritual

Ved 5-års alderen afholdes en ceremoni, der markerer, at højkastedrengen nu kan lære alfabetet. Omkring 8-12 års alderen følger upanayana-ritualet, hvor den unge dreng indvies i voksenlivet.

Barndomsritual

I barndommen markeres den første gang barnet er udenfor huset og barnets første faste føde rituelt. Ved 1-3 års alderen kronrages barnet for at fjerne urenhed. Derudover får mange børn huller i ørene.

Før-fødselsriter

Antallet af *samskara*-ritualer varierer inden for hindu-traditionen. Det mest almindelige, klassiske antal er dog 16 *samskara*'er. De første tre *samskara*-ritualer skal udføres, inden barnet bliver født. Det første allerede ved ægteparrets første samleje, hvor manden bl.a. reciterer hellige vers (mantra'er) for at sikre, at undfangelsen af et barn vil finde sted. Når det er klart, at kvinden er gravid, udføres det næste ritual. Det skal sikre, at barnet bliver en dreng. Også her reciterer manden hellige vers. Det sidste *samskara* inden barnets fødsel finder sted, når kvinden er nogle måneder gravid. Her splittes kvindens hår og gudinden Sri hidkaldes. Sri skal beskytte kvinde og barn mod dæmoner. I forbindelse med ritualet reciteres igen *mantra*'er. De skal sikre kvinden lykke og barnet et langt liv.

Fødsels- og barndomsriter

Idag udføres før-fødselsriterne næsten ikke længere. De første vigtige *samskara*'er finder derfor først sted omkring barnets fødsel. Opfatter vi barnets fødsel som et overgangsritual, ser vi, at det er et ritual, hvor vægten logisk nok må ligge på inkorporationsriterne. Barnet

skal blive et menneske i verden. Både biologisk og rituelt udgør selve barnets fødsel overgangen fra ufødt til født.

Straks efter fødslen udføres derfor ritualer til beskyttelse af moderen og det formelige barn. Ved hjælp af bl.a. ild bliver de beskyttet mod onde ånder. Faderen giver herefter barnet lidt yogurt i munden, mens han reciterer *mantra*'er. Gennem denne ceremoni indpoder faderen intelligens, langt liv og styrke i barnet. Han indoptager altså barnet blandt de levende. Det præcise fødselstidspunkt noteres desuden, så der kan laves et horoskop for barnet. Inden for hinduismen betragtes en fødsel som noget urent. Der er derfor yderligere en del renhedsforskrifter i forbindelse hermed, bl.a. skal rummet, hvor fødslen har fundet sted, renses.

På den 10. eller 12. dag efter fødslen finder navngivnings-*samskara*'en sted. Hele huset vaskes og renses for den urenhed, som fødslen har medført. Mor og barn bades. De restriktioner, som moderen har været omgivet af pga. fødsels urenhed, ophæves. Herefter gives barnet navn, både et officielt og et hemmeligt, som kun forældrene kender. Det hemmelige navn kan dog også gives allerede i forbindelse med fødselsritualerne. Når barnet har et navn, er det et fuldgældigt medlem af samfundet. Navngivningsceremonien udgør altså endnu et led af inkorporationsriterne i forbindelse med et barns fødsel.

De næste to *samskara*-ritualer markerer de fremskridt, det lille barn gør. Et ritual markerer således den første gang, barnet er uden for huset. Barnet dekoreres og føres ud til et rent sted, hvor bl.a. *mantra*-recitation finder sted. I nogle tilfælde bringes barnet til templet, hvor guddommen tilbedes, og barnet velsignes. Ved seks måneders alderen udføres et ritual som indledning til, at barnet begynder at få fast føde. Ligesom vi har set ved de tidligere *samskara*-ritualer, er det også her faderen, som faktisk *gør* noget. Her reciterer han igen vers, mens han giver barnet dets første mad.

Det næste *samskara*-ritual finder sted ved 1-3 års alderen. Nu kronrages barnet for første gang. Kronragningen betragtes som en måde at fjerne urenhed på. Gennem dette ritual sikres barnets sundhed altså, og barnet styrkes. Dette ritual er valgfrit, men er stadig temmelig udbredt idag. Ofte finder det sted i et tempel. Barnet får inden ragningen et rituelt bad og nyt tøj på. Det gamle barn vaskes så at sige væk og barnet går via kronragningen, som hører til de farlige transitionsriter, til at blive et nyt, sundere og stærkere barn.

Det sidste af barndomsritualerne er den rite, hvor barnet får huller i ørerne. Dette kan dog også finde sted meget tidligt i barnets liv, faktisk før det ritual, som markerer barnets første tur udenfor. Dette ritual udføres både på piger og drenge.

Uddannelsesriterne

Disse riter er traditionelt kun for højkaste-drenge. Det er disse drenge, som skal studere og uddanne sig. Lavkaste-drengene skal bare tjene de andre, mens det er pigernes rolle at blive gode koner og mødre. Til disse *samskara*-ritualer hører en ceremoni ved 5-års-alderen. Den markerer, at højkastedrengen nu begynder at lære alfabetet.

Herefter følger det såkaldte *upanayana*-ritual. Dette ritual (især) var og er meget vigtigt. Via ritualet bliver højkaste-drengene indviet i voksen-samfundet. Inden for religionsfaget kalder man med et fint ord en sådan indvielse for en initiation. Det er ved dette ritual, at drengen går fra at være dreng til at blive mand. Drengen kronrages, bades og klædes på. Der ofres i ilden, drengen lover kyskhed under studietiden og modtager den hellige tråd, som alle højkastemænd som statussymbol bærer over venstre skulder. Drengen lærer desuden det meget vigtige *gayatri*-mantra, som han herefter skal recitere hver dag hele sit liv. Han får et hemmeligt navn og lærer at lave ildofre. Alt sammen elementer, som er vigtige i livet som voksen.

Ideelt set udgør dette ritual begyndelsen på et mangeårigt studieliv hos en lærer. Idag slutter ceremonien med, at drengen symbolsk lader som om, at han bryder op for at drage til Benaras / Varanasi for at studere. Drengen overtales så til at lade være og blive hjemme. Selvom *upanayana* altså ikke fører til et helt ændret liv, så er alt ikke som før: drengen er nu udelukket fra kvindernes, herunder moderens, verden og kan ikke længere omgås mennesker fra lavere kaster. Drengen er nu personlig ansvarlig for at beskytte sin kastes renhed. Idag foregår ceremonien af praktiske årsager ofte umiddelbart før drengens bryllup og betragtes meget mere afslappet end tidligere.

Med til uddannelsesriterne hører traditionelt yderligere tre riter: en rite i forbindelse med at drengen virkelig påbegynder veda-studierne, en rite når drengen er 16 år, hvor han barberer sig for første gang. I den forbindelse gives læreren ideelt set en ko som gave. Og endelig en rite i forbindelse med afslutningen på studierne. Drengen bader og vasker på denne vis symbolsk studie-livet af sig. Tiden hos læreren er nu slut og drengen vender tilbage til sit hjem. Disse riter udføres ikke idag, idet stort set ingen drenge lever og studerer hos en lærer, hvilket disse ritualer forudsætter.

Bryllupsritualet

Bryllupsritualet er det allervigtigste af de hinduistiske *samskara*-ritualer. Via dette ritual træder brudeparret ind til et nyt liv og skal selv til at stifte familie. For pigen regnes dette ritual som hendes *upanayana*. Det er altså ved brylluppet, at hun går fra at være barn til at blive voksen. Traditionelt flytter hun ved brylluppet fra sin egen familie og landsby til mandens familie, som hun så hører til.

At blive gift er normen i hindu-samfundet - kun asketer kan slippe udenom. Ægteskaberne er arrangerede især ud fra hensyn til kastetilhørsforhold, men også ud fra astrologiske beregninger, foruden rigdom og erhverv. Der er ret store regionale variationer mht. bryllupsceremonierne - en ting er dog sikker: det er stort, det er festligt, der er larm, der er mange mennesker og det tager lang tid! Her skal kun opregnes enkelte af de mest gennemgående ritualer:

Brudens far giver bruden til brudgommen og hans far. Der udveksles gaver, ofres i ilden og reciteres *mantra*'er. Brudeparrets tøj bindes sammen og deres hænder forenes. Vigtigst er, at brud og brudgom sammen tager syv skridt rundt om den hellige ild. Hvert skridt ledsages af en bøn for henholdsvis mad, styrke, velfærd, visdom, frugtbarhed, helbred og venskab ægtefællerne imellem. I *upanayana*-ritualet lærte gommen at ofre i ilden. Det gør han nu brug af, og han maler desuden brudens hårskilning rød. Det røde i hårskilningen kaldes "sindoor" og er et distinkt (entydigt) mærke for en gift hindukvinde.

Riten i forbindelse med døden

Livets sidste *samskara* er ligbrændingsritualet. Allerede før døden indtræffer, begynder separationsriterne; der dryppes bl.a. om muligt vand fra den hellige flod Ganges i munden på den døende og der reciteres *mantra*'er. Transitionsriterne begynder i forbindelse med dødens indtræden. Den døde bades, smøres med en slags balsam, barberes hvis det er en mand, og pakkes ind i et klæde. Herefter bærer mænd fra familien liget til ligbrændingspladsen hurtigst muligt og helst samme dag. Liget lægges på bålet, sådan at dets fødder peger mod syd. Det er retningen mod dødsguden Yama's verden. Ligbålet antændes af den ældste søn, og familien ser herefter på ligbrændingen og udfører undervejs visse ritualer.

Der er fare på færde i forbindelse med død i hindu-traditionen. For de efterladte er der fare forbundet med den urenhed, som de har pådraget sig, fordi de har været i forbindelse med død. For igen at kunne blive inkorporeret i samfundet, må de efterladte gennemgå forskellige

renselsesritualer, herunder bade. I de første 12 dage efter ligbrændingen er familien underlagt mange restriktioner. De må f.eks. ikke komme i templet pga. deres urenhed. Herefter reintegreres familien langsomt i samfundet igen. En enke må dog nu bære hvidt tøj, foruden at slette det røde mærke, som hun ellers har haft i hårskilningen som tegn på sin gifte status.

Der er også fare på færde i forhold til den afdøde. Hvis transitionsriterne ikke udføres ordentligt, inkorporeres han ikke i forfædreverdenen, men farter i stedet om på jorden som et spøgelse, der generer sine slægtninge. Det er derfor meget vigtigt, at transitionsriterne udføres korrekt. Nogle dage efter ligbrændingen samles resterne af den afdøde sammen, og de begravnes eller kastes i en hellig flod, helst Ganges. I 10 dage udfører de efterladte desuden *sraddha*-ritualer, hvor små ris-kugler ofres til den afdøde. Forestillingen er, at disse ris-kugler danner den afdødes krop i den næste verden. Når alle kuglerne efter 10 dage er ofret, er kroppen færdig. Herefter kan et ritual udføres, som fører den afdøde til forfædreverdenen. Den afdøde er nu inkorporeret i sin nye status som død.

Livscyklussen er nu fuldendt. Den afdøde lever i forfædreverdenen, indtil hans *karma* er opbrugt. Når det er sket, tager hans sjæl igen bolig i et foster, og kæden af overgangsritualer kan begynde forfra.